

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

Opetus- ja kulttuuriministeriö

VN/34515/2024

Lausunto korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 -luonnoksesta

Pyydettyinä lausuntona korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 -luonnoksesta Metsäteollisuus ry toteaa yhteenvedona seuraavaa:

- Visioluonnos tarkastelee korkeakouluja ja niiden tutkimustoimintaa varsin sisäisesti, eikä riittävästi huomioi muun yhteiskunnan ja elinkeinoelämän osaamis- ja kasvutarpeita.
- Kokonaisuus olisi paikoin kaivannut lisää konkretiaa ja rohkeutta rakenteellisiin kannanottoihin. Esimerkiksi korkeakoulukentän kehittämisessä olisi tarpeen avoimemmin arvioida, onko Suomen jatkossa enää mahdollista ylläpitää nykyisen laajuista korkeakouluverkkoa, ottaen huomioon väestökehityksen ja julkisen talouden heikon tilanteen. Samalla on kuitenkin tärkeää turvata alueellinen kattavuus erityisesti teollisuuden ja elinkeinoelämän kannalta kriittisillä koulutusaloilla, jotta osaavan työvoiman saatavuus ja koko maan elinvoima voidaan varmistaa.

Alla Metsäteollisuus ry:n vastaukset lausuntopyynnön yksittäisiin kysymyksiin.

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat? Vastaus: 3, vain osittain

Tarkennus: Metsäteollisuus ry korostaa, että suomalaisen yhteiskunnan ja talouden uudistuminen perustuu ennen kaikkea elinvoimaiseen elinkeinoelämään, yritysten investointeihin ja markkinoilla syntyvään kasvuun. Koulutus ja tutkimus ovat tässä keskeisiä ja välttämättömiä, mutta eivät yksin yhteiskunnan uudistumisen ensisijainen ajuri. Koulutuksen ja tutkimuksen rahoitus rakentuu pitkällä aikavälillä talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukykyisen elinkeinoelämän varaan, minkä vuoksi visiossa tulisi tuoda tasapainoisemmin esiin elinkeinoelämän, koulutuksen ja tutkimuksen toisiaan täydentävät ja toisiinsa kytkeytyvät roolit.

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

Metsäteollisuus ry pitää tärkeänä tuoda esiin, että sivistyksen käsite on luonteeltaan laaja eikä rajoitu korkeakoulutukseen: ammatillinen koulutus, käytännön osaaminen, työelämässä hankittu ammattitaito, kulttuuri sekä niin sanottu "sydämen sivistys" ovat olennaisia osia suomalaisen yhteiskunnan sivistys- ja osaamisohjaa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita? Vastaus: 3, vain osittain

Metsäteollisuus ry korostaa, että korkeakoulut eivät voi yksin ratkaista yhteiskunnan osaamis- ja uudistumishaasteita, sillä osaamisen perusta syntyy jo koulutuspolun aiemmissa vaiheissa. Perustaitojen, kuten matematiikka ja luonnontieteet, riittävä osaaminen on tärkeää. Vaikka kyseessä on korkeakoulutusta ja tutkimusta koskeva visio, ministeriössä ja laajemminkin päätöksenteossa tulee huomioida koko koulutusjärjestelmän kokonaisuus peruskoulusta ja toiselta asteelta korkeakouluihin: korkeakouluissa opiskelevilla tulee olla vahva osaamisperusta aiemmilta koulutusasteilta.

Metsäteollisuus ry pitää hyvänä toimenpidesuosituksen tutkimuksen vastuullisen arvioinnin periaatteiden edistämistä. Tekniikan, luonnontieteiden, kauppatieteiden ja muilla vastaavilla aloilla teollisuus- ja muu yrityskokemus ja -yhteistyö tulisi tunnistaa meriiteiksi tutkijoiden urakehityksessä ja heidän ansioidensa arvioinnissa, mukaan lukien Suomen Akatemian ja Business Finlandin tutkimusrahoitusta koskevilla arviointiprosesseissa.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat? Vastaus: 2 kyllä, pääosin

Tarkennus: Metsäteollisuus ry kiittää tutkintoa pienempien osaamiskokonaisuuksien huomiointia visiossa, sillä ne ovat tärkeitä työelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin vastaamisessa. Samalla on olennaista varmistaa, että mahdollisuus osaamisen päivittämiseen korkeakoulujen tarjoamalla tutkintoa pienemmillä osaamiskokonaisuuksilla koskee kaikkia työelämässä olevia, eli niitä ei tule rajata koskemaan vain niitä, jotka jo ovat korkeakoulutettuja. Näin korkeakoulut voivat tehokkaasti tukea osaamisen uudistumista koko työikäisessä väestössä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita? Vastaus: 3, vain osittain

Tarkennus: Metsäteollisuus ry ei pidä tavoitetta korkeakoulutettujen osuuden nostamista 60 %:iin tarkoituksenmukaisena. Tutkinnot ja prosenttitavoitteet eivät itsessään tuota osaamista eikä niiden määrän kasvattaminen yksinään luo työpaikkoja tai

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

paranna kilpailukykyä. Koulutuspolitiikan lähtökohdan tulee olla yritysten ja työelämän osaamistarpeissa. Jos koulutustasoa tarkastellaan ensisijaisesti kunnianhimoisten prosenttitavoitteiden näkökulmasta, voi vaatimustaso laskea, jolloin osaamisen todellinen taso heikkenisi.

Metsäteollisuus ry pyytää täsmentämään, mitä tarkoitetaan kirjauksella ”ottaen huomioon koulutusohjelmien vetovoimaisuus erityisesti nuorille”, sillä muotoilu on nykyisellään tulkinnanvarainen. Mikäli tavoitteena on vahvistaa yhteiskunnan uudistumista ja kestäväää kasvua tukevien alojen vetovoimaa nuorten keskuudessa, tämä on perusteltua. Koulutustarjonnan kohdentamisessa lähtökohtana tulisi kuitenkin olla ensisijaisesti yhteiskunnan osaajatarpeet, eivät nuorten tämänhetkiset mieltymykset sellaisenaan. Esimerkiksi tekniikan ja luonnontieteiden aloilla hakijapula on tunnistettu haaste, vaikka juuri näiden alojen osaajia tarvitaan kriittisesti. Kirjauksessa olisi myös perusteltua asettaa yhteiskunnan uudistumisen ja osaajatarpeiden huomioiminen luovuuden edelle, sillä luovuus on mahdollista ja tärkeää kaikilla aloilla ja eri koulutustaustoista käsin.

Metsäteollisuus ry kannattaa sitä, että ammatillisen koulutuksen sisältöjä ja ohjausta jatko-opintoihin kehitetään nuorten korkeakouluvalmiuksien lisäämiseksi. Suurin osa korkeakouluopiskelijoista on suorittanut lukion. Korkeakouluopintoihin osallistuvien taustan monipuolistamiseksi olisi tärkeää, että lukiokoulutuksen tarjonnan lisäämisen sijaan parannetaan ammatillisen koulutuksen ja varsinkin sen yhteisten tutkinnon osien laatua.

Metsäteollisuus ry pitää hyvänä, että toimenpidesuosituksissa on nostettu esille korkeakoulujen yhteistyössä työelämän kanssa rakentamat tutkintoa pienemmät osaamiskokonaisuudet. Ne mahdollistavat osaamisen joustavan päivittämisen työelämän muuttuvissa tarpeissa. Metsäteollisuus ry pitää kannatettavana myös visioluonnoksen tavoitetta parantaa korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyksiä. Tiiviimmät ja toimivammat työelämäkytkennät tukevat koulutuksen relevanssia ja helpottavat valmistuneiden työllistymistä.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat? Vastaus: 3, vain osittain

Tarkennus: Metsäteollisuus ry suhtautuu erittäin kriittisesti tavoitteeseen nostaa korkeakoulutettujen osuus 60 %:iin, sillä teollisuuden ja yhteiskunnan osaamistarpeita ei tule ohjata yksinomaan tutkintopohjaisilla määrällisillä tavoitteilla. Osaamispulaa ei ratkaista prosenttitavoitteen nostolla, vaan varmistamalla, että eri koulutusasteilta valmistuu oikeanlaista, työelämän tarpeita vastaavaa osaamista.

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

Metsäteollisuus ry pitää tavoitetta lisätä tutkimuspohjaisia innovaatioita kannatettavana, sillä kestävä kasvu ja uudistuminen rakentuvat vahvalle tutkimukselle ja sen hyödyntämiselle. Kuitenkin ajatus tohtoreiden osuuden kaksinkertaistamisesta yritysten T&K-henkilöstössä on osin ongelmallinen, sillä TKI-toiminnan ja innovaatioiden kaupallistamisen kannalta yhtä välttämättömiä ovat myös ammattikorkeakouluista ja yliopistojen perustutkinnoista valmistuvat tuotannon osaajat. Tärkeämpää kuin keskittyä yksittäisten tutkintotyyppien osuuksiin T&K-henkilöstössä on vahvistaa osaamista kaikilla koulutusasteilla ja varmistaa koko koulutusjärjestelmän muodostama toimiva kokonaisuus. Näin voidaan myös tukea sujuvaa siirtymää tutkimuksesta teolliseen tuotantoon ("lab-to-fab"), jota painotetaan myös EU:n uusissa aloitteissa, kuten bionalousstrategiassa ja Life Science Strategiyssä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita? Vastaus: 2 kyllä, pääosin.

Tarkennus: Metsäteollisuus ry kannattaa visioluonnoksen tavoitteita, joilla vahvistetaan korkeakoulujen erikoistumista, TKI-toiminnan laatua ja vaikuttavuutta sekä korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä. Erityisen myönteistä on painotus tutkimuspohjaisten innovaatioiden syntyyn, kansallisesti merkittävien TKI-ympäristöjen yhteistyöhön sekä vahvoihin työelämäyhteyksiin niin koulutuksessa kuin tutkimuksessa. Yritysten ja korkeakoulujen yhteistyötä tulee helpottaa selkeyttämällä EU:n valtioneuvoston päätösten tulkintaa sekä purkamalla yliopistojen IPR-käytäntöihin liittyviä hajanaisuuksia ja raskautta.

Toimenpiteissä tulisi datavetoisten tutkimusinfrastruktuurien ohella huomioida nykyistä selkeämmin myös fyysiset tutkimus- ja oppimisympäristöt, kuten laboratoriot sekä kenttä- ja maastoinfrastruktuurit. Näiden infrastruktuurien ajanmukaisuus, saavutettavuus ja yrityskäytön sujuvuus ovat keskeinen edellytys laadukkaalle koulutukselle ja TKI-toiminnalle.

Metsäteollisuus ry korostaa, että tohtorikoulutus kuuluu jatkossakin yliopistojen tehtäviin, eikä pidä perusteltuna tohtoritason tutkintojen laajentamista ammattikorkeakoulusektorille.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat? Vastaus: 2 kyllä, pääosin.

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita? Vastaus: 3, vain osittain

Tarkennus: Metsäteollisuus ry pitää erittäin hyvänä visioluonnoksen vahvaa painotusta korkeakoulujen ja yritysten yhteistyöhön, tutkimustulosten hyödyntämiseen sekä kaupallistamisen edellytysten parantamiseen. Yhteisten toimintamallien kehittäminen sekä tutkimus- ja osaamistulosten systemaattinen siirtäminen käytäntöön ovat keskeisiä keinoja vahvistaa TKI-toiminnan vaikuttavuutta. Korkeakoulukeksintöjä koskevan sääntelyn uudistamisessa tulee kuunnella yritysten näkemyksiä.

Toimenpidesuosituksissa korostuvat yksipuolisesti digitaaliset infrastruktuurit, vaikka keskeisiä ovat myös fyysiset tutkimusinfrastruktuurit ja oppimisympäristöt, kuten laboratoriot sekä maasto- ja kenttäinfrastruktuurit.

Metsäteollisuus ry kannattaa tavoitetta purkaa korkeakoulujen päällekkäisiä tehtäviä ja vahvistaa erikoistumista. Uudistamistyössä tulisi rohkeasti tarkastella myös korkeakoulukentän kokonaisrakennetta. Suomessa on väestömäärään nähden runsaasti korkeakouluja. Erityisesti julkisen talouden tilanteen huomioon ottaen tästä tulisi voida käydä avointa ja analyttistä keskustelua. Samalla on kuitenkin tärkeää turvata alueellinen kattavuus erityisesti teollisuuden ja elinkeinoelämän kannalta kriittisillä koulutusaloilla, jotta osaavan työvoiman saatavuus ja alueiden elinvoima voidaan varmistaa koko maassa.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat? Vastaus: 3, vain osittain.

Tarkennus: Metsäteollisuus ry suhtautuu erittäin kriittisesti visioluonnoksen tavoitteeseen, jonka mukaan merkittävin osa julkisista T&K-panostuksista kohdennettaisiin korkeakoulujen tutkimustoimintaan. Kestävän talouskasvun ja teollisten investointien näkökulmasta rahoituksen painopisteen tulee olla nykyistä vahvemmin yritysveltoisessa TKI-rahoituksessa sekä tutkimustulosten nopeassa siirtymisessä käytäntöön ja tuotantoon. Tämä on myös linjassa EU:n uusien aloitteiden kanssa, joissa korostuu "lab-to-fab" -ajattelu eli tarve innovaatioiden skaalaaminen markkinoille. Julkisen rahoituksen roolia tulee tarkastella ennen kaikkea vipuvaikutuksen kautta siten, että se kannustaa yrityksiä investoimaan, uudistumaan ja luomaan kasvua. Vahva talous on pitkällä tähtäimellä myös korkeakoulusektorin etu.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita? Vastaus: 3, vain osittain

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

Tarkennus: Metsäteollisuus ry pitää kannatettavana painotusta korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatuun ja vaikuttavuuteen, mutta katsoo, että rahoitusmallien uudistamisessa tulee selkeästi täsmentää, miten vaikuttavuutta käytännössä mitataan ja ohjataan. Metsäteollisuus ry ehdottaa, että erityisesti yliopistojen OKM:n rahoitusmallissa tulisi nykyistä huomattavasti vahvemmin kannustaa yritysyhteistyöhön sekä tutkimuksessa että koulutuksessa.

6. Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Metsäteollisuus ry katsoo, että visioluonnoksesta puuttuu osaamisketjun tarkastelu kokonaisuutena: laadukkaan korkeakoulutuksen pohja luodaan peruskoulussa ja toisella asteella.

Visiossa tulisi myös paremmin näkyä TKI-polku perustutkimuksesta teolliseen skaalaamiseen. Myös fyysisten tutkimus- ja koulutusinfrastruktuurien, kuten laboratorioiden ja kenttäasemien roolia tulisi nostaa esille, sillä ne ovat tärkeitä laadukkaalle koulutukselle ja tutkimukselle. Yritysyhteistyön ja yksityisen rahoituksen merkitys on tunnistettu, mutta niiden vahvistamiseen tähtäävät ohjaus- ja rahoitusmekanismit jäävät liian yleiselle tasolle. Kokonaisuutta tulisi priorisoida siten, että määrällisten koulutustavoitteiden sijaan painopiste siirtyy koulutuksen todelliseen vaikuttavuuteen.

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Metsäteollisuus ry suhtautuu kriittisesti sekä tavoitteeseen nostaa korkeakoulutettujen osuus 60 prosenttiin että linjaukseen kasvattaa voimakkaasti tohtoreiden määrää ja osuutta T&K-henkilöstössä. Tilannekuvassa tarve tohtoreille esitetään pitkälti yleisellä ja vertailevalla tasolla, ilman selkeää osoitusta siitä, millaisiin konkreettisiin ja toimialakohtaisiin osaamistarpeisiin yrityksissä vastataan ja missä määrin tarve perustuu yritysten itsensä tunnistamiin tarpeisiin. On epäselvää, onko tohtoreiden määrän kasvua koskevaa tavoitetta valmisteltaessa kuultu elinkeinoelämää vai nojaako arvio pääosin yleisiin oletuksiin T&K-intensiteetin nostosta.

Osaajapulan ja talouskasvun kannalta ratkaisevaa ei ole tutkintonimikkeiden määrällinen lisääminen, vaan se, että koulutusjärjestelmä tuottaa oikeanlaista osaamista yritysten ja muun yhteiskunnan todellisiin tarpeisiin perustuen.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 10.4.2026

Metsäteollisuus ry näkee, että visio tarkastelee korkeakouluja ja niiden TKI-toimintaa varsin sisäisesti, eikä riittävästi huomioi yhteiskunnan ja elinkeinoelämän osaamis- ja kasvutarpeita. Myös muut keskeiset TKI-toimijat, kuten yritykset ja jopa tutkimuslaitokset, joiden rooli innovaatiotoiminnassa ja talouskasvun luomisessa on tärkeä, jäävät yllättävän vähälle huomiolle.

Kokonaisuus olisi myös paikoin kaivannut lisää konkretiaa ja rohkeutta rakenteellisiin kannanottoihin. Tulevina vuosina on tarpeen pohtia ja käydä keskustelua korkeakoulujen määrästä ja rahoituspohjasta, mukaan lukien kohtuullisten lukukausimaksujen mahdollisuudesta. Erityisesti korkeakoulukentän kehittämisessä olisi tarpeen avoimemmin arvioida, onko Suomen jatkossa enää mahdollista ylläpitää nykyisen laajuista korkeakouluverkkoa, ottaen huomioon väestökehityksen ja julkisen talouden heikon tilanteen. Samalla on kuitenkin tärkeää turvata alueellinen kattavuus erityisesti teollisuuden ja elinkeinoelämän kannalta kriittisillä koulutusaloilla, jotta osaavan työvoiman saatavuus ja elinvoima voidaan varmistaa koko maassa.

Metsäteollisuus ry

Paula Lehtomäki
toimitusjohtaja

Liitteet